

Dalyan Kanalındaki (Ortaca-Muğla) Su Samurları (*Lutra lutra* L. 1758) Üzerine Gözlemler

ÖZET

Bu çalışmada, Dalyan kanalında (Ortaca, Muğla) 2001 yılında su samurlarının (*Lutra lutra* L., 1758) yayılışları ve gözlenen üç su samurunun beslenmeleri, yüzmeye davranışları ve yaşadığı ortamla ilişkileri hakkında bilgiler verilmiştir. Beslenmek amacıyla karaya çıkan su samurlarının beslenme ve yüzmeye davranışları 6 kez gözlenerek 4 adet fotoğrafları çekilmiştir. Ayrıca bir ölü su samuru da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dalyan Kanalı, *Lutra lutra*, Lokalite

SUMMARY

In this study, information about the distribution of otter (*Lutra lutra* L., 1758) in Dalyan Canal in 2001 and the feedings and swimming behaviors of the observed 3 otters and their relation with their habitat have been given. The feedings and swimming behaviors of otters which go ashore to feed have been observed six times and photographed 4 times. In addition a dead otter has been researched too.

Key Words: Dalyan Channel, *Lutra lutra*, Locality

Eyup BAŞKALE
Yakup KASKA
Raşit URHAN
Yusuf KATILMIŞ

Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Biyoloji Bölümü DENİZLİ

yaşama ortamlarını korumakla yükümlü olmuştur. Bu nedenle 2000 yılı kırmızı listede (red list) zarar görebilir (VU) türler kategorisine dahil edilen su samurları üzerinde Dalyan kanalında incelemeler yapılmıştır. Ayrıca su samurlarının yaşama habitatları olarak seçtikleri bu alan aynı zamanda Özel Çevre Koruma Bölgesi'dir. Bu da, korumanın gerekliliğini göz önüne sermektedir.

Daha önceki yıllarda Dalyan bölgesinde yapılan vejetasyon çalışmalarında 924 tür ve tür altı düzeyde takson (Güner, et. al. 1996), su kaynaklarında 19 balık türü (Yerli, 1989), 5 kurbağa, 11 kertenkele, 13 yılan ve 18 memeli türünün (Baran et. al. 1994) yaşadığı tespit edilmiştir.

1. GİRİŞ

Türkiye imzaladığı uluslararası sözleşmeler (Barcelona ve Bern Sözleşmesi) ile kırmızı listeye (red list) giren nesli tükenmekte olan canlıları v

Yüzyıllardır süregelen insanların doğayı bilinçsizce kullanması ve avlanması ekolojik dengenin her geçen gün bozulmasına, canlı türlerinin neslinin tükenmesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda 1600'lü yıllardan günümüze kadar 170 kuş ve 225 memeli hayvan türünün nesli tükenmiştir (Kızıroğlu, 1979).

Su samurlarının dahil olduğu *Lutra* cinsine ait dünyada 13 tür bulunmaktadır (Grzimek, 1979). Ancak bu türlerden sadece *Lutra lutra* L.1758 türünün ülkemize yayılış gösterdiği belirtilmektedir (Albayrak, 2000). Muğla ili çevresinde daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda ise, Dalyan kanalı dahil olmak üzere toplam 11 lokalitede su samurlarının varlığı tespit edilmiştir (Barlas ve Yorulmaz, 2000).

Bu çalışmada daha önceki yıllarda Dalyan kanalında varlığı tespit edilen su samurlarının beslenme, yüzme davranışları ve çevreleri ile ilişkileri incelenmiş, bu davranışları ile ilgili gözlem sonuçları sunulmuştur.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışma 2001 yılında "Deniz Kaplumbağaları Araştırma ve Koruma Projesi" çerçevesinde yaz döneminde (Haziran-Eylül) Dalyan sahili ve lagünlerde yapılmıştır. Bilindiği üzere su samurları geceleri aktif olan hayvanlardır. Bu nedenle akşamları güneş battıktan sonra beslenmek amacıyla sahile çıkan su samurlarının beslenme davranışları, besin kaynakları, yüzme şekilleri ve çevre ile olan ilişkileri gözlenerek not edilmiştir. Lagünler içinde bulunan balık üretme çiftliği (DALKO) sorumluları ve Köyceğiz Özel Çevre Koruma Kurumu personeli ile görüşülmüş ve bu bölgedeki durumları, populasyon büyüklükleri ve insanlarla olan ilişkileri hakkında bilgi edinilmiştir.

Bölgede bir tane ölü su samuru bulunmuş ve üzerinde incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar esnasında yetişkin ve yavru su samurunun hem karada hem de su içersinde fotoğrafları çekilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

2001 yılı Deniz kaplumbağaları üreme sezonunda akşam saatlerinde fark edilen bu canlının üzerinde yapılan morfolojik incelemeler sonucunda su samuru (*Lutra lutra* L. 1758) olduğu tespit edilmiştir.

Dalyan kanalı balık populasyonu bakımından zengindir. Ayrıca bu bölge sazlık alanlardan oluşmuş bir lagün sisteminden meydana gelir. Bu nedenle su samurları için bu bölge hem beslenme hem de barınma açısından ideal bir ortam teşkil eder. Su samurları üzerinde yapılan gözlemler sonucunda gündüzleri, bu sazlık alanlar içinde gizlendikleri belirlenmiştir. Beslenmek amacıyla karaya çıktıkları zaman morfolojik özellikleri gözlemlenmiştir. Bu gözlemler ışığında başları üstten basık, ağızları yuvarlak, kulakları küçük, yuvarlak ve kısmen örtülü, gözleri küçük, burunları çıplak ve nemli, boyunları uzun ve kalın, vücutları uzun ve silindir şeklindedir. Ön bacaklar arka bacaklara göre daha kısadır. Ayaklar beş parmaklı ve parmaklar arasında perdeler vardır. Kuyruğun kaide kısmı, uç kısmına göre daha kalın ve etlidir.

Beslenmeleri ile ilgili olarak, su içersindeki avlanma davranışları gözlenememiş, ancak karada besinlerini alma esnasındaki davranışları incelenmiştir. Karada güvenli bir ortam bulduktan sonra buldukları besini yere bırakıp ön ayaklarını besinin üzerine koymuştur. Kesici dişleriyle parçaladığı besini azı dişleriyle çiğnerken kafasını besin olan yerin tersine yukarı doğru kaldırmıştır. Su samurlarının yaptığı bu beslenme davranışları besinleri bitene kadar devam etmiştir. Beslenme esnasında yanlarına gelen tehlikelere karşı kısmen savunmasız kaldıkları, ancak tehlikeyi fark ettikleri zamanki ilk davranışlarının besinlerini alarak başka bir bölgeye taşınmak olduğu tespit edilmiştir. Tehlikenin devam etmesi durumunda ise, besinleri-

ni bırakarak su içersine daldıkları gözlenmiştir. Su samurlarının besinleri genellikle balıklar, kuşlar, fareler, yengeçler, kerevitler, solucanlar ve böceklerdir (Macdonald ve ark., 1993; Bang ve ark., 1990). Su samurunun önemli bir besin kaynağını ise, Anadolu alabalıkları oluşturmaktadır (Alp, Ş., 2000). Yaptığımız gözlemler sonucunda ise, su samurlarının Dalyan kanalı ve İztuzu sahili yakınlıklarında avlandıkları ve besin kaynağı olarak kefal (*Mugil cephalus*), sardalya (*Sardinella aurita*), barbun (*Mullus barbatus*), çipura (*Chrysophyrus aurata*) ve mavi yengeç (*Callinectes sapidus*) gibi canlıların olduğu tespit edilmiştir.

Yüzme şekilleri üzerinde yapılan gözlemlerde ise, su samurlarının vücutları tamamen su içine girdikten sonra ön ayaklar arkaya doğru gövdeye yapışmış ve arka ayaklarından kuvvet alarak vücudunu ileriye doğru itmişlerdir. Perdeli arka ayakları ile su içersinde ilerlerken kuyrukları yardımıyla yönlerini tayin ettikleri tespit edilmiştir. Su içersinde tespit edilen ikinci bir yüzme şekli de başları suyun dışında, vücut suya dik ve dört üyesini birlikte kullanarak yüzmeleridir. Bu tip yüzme şeklini genellikle taşınma esnasında kullandıkları belirlenmiştir. Yüzme hızları ise, saatte 2 km, dalış süresi 10-40 saniyedir (Macdonald ve ark., 1993; Bang ve ark., 1990).

Bu çalışmalar esnasında ölü bir su samuru bulunmuş ve üzerinde yapılan incelemeler sonucunda avcı tüfeği ile vurulduğu tespit edilmiştir.

Dalyan kumsalı nesli tükenmekte olan su samurunun yanı sıra yine kırmızı listede kritik olarak nesli tükenmekte olan türler kategorisinde adı geçen *Trionyx riunguis* (Yumuşak Kabuklu Tatlı Su Kaplumbağası) ve *Caretta caretta* L. 1758 (İribaş Deniz Kaplumbağası) için önemli bir yuvalama alanıdır. Ayrıca bu bölge Özel Çevre Koruma Alanı olduğu için bütün canlılara yönelik

koruma yapılmaktadır. Yaptığımız çalışmaların temel amacı deniz kaplumbağalarına yönelik olduğu için ve yeterli sayıda elemanımızın olmaması nedeniyle su samurlarına gereken önem verilememiştir. Buna rağmen Temmuz - Ağustos ayları arasında 3 tane su samuru 6 defa, 4-5 gün aralıklarla gözlenmiş, beslenme ve yüzme davranışları tarafımızdan not edilmiştir.

Daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda Dalyan kanalında su samurlarının yaşadığı tespit edilmiş (Barlas ve Yorulmaz, 2000), ancak bu bölgede bu canlılar için ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Gözlenmesi zor olan bu canlılar üzerinde yeterli bilgi sahibi olmamız ve bu canlıların yaşama alanlarının ve bu alanlardaki besin kaynaklarının yok edilmesi su samurlarının nesillerini tehlikeye sokmaktadır. Türkiye'de ve dünyada sayıları gittikçe azalan su samurları Dalyan kanalında da sayılarının azaldığı belirlenmiştir. Çünkü bölge halkı ve Özel Çevre Koruma Kurumu personelleri ile yapılan görüşmelerde yaklaşık 20 sene önce bu hayvanların daha sık görüldüğü, ancak son zamanlarda daha az rastlandığı belirtilmiştir. Ayrıca yine bu görüşmeler esnasında, postlarının değerli olması ve balık çiftçiliğine zarar vermesi nedeniyle avlandıkları belirtilmiştir. Ancak ölü olarak bulunan su samuru üzerinde yapılan incelemeler sonucunda bu hayvanın postu için öldürülmediği tespit edilmiştir.

Çalışmalar esnasında halk bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlere ve Çevre kuruluşlarına düşen görevin bilinçlendirme ve bilinçsiz avcılığın önüne geçmek olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca su samurlarının yaşadığı çevrelerin bilinçsizce kullanılması, beslenme ve üreme alanlarının yok edilmesi bu gibi nesli tükenmeye yüz tutmuş canlıların soylarının devamını tehlikeye atmaktadır.

Şekil 1: Yetişkin su samuru

Şekil 2: Su samuru tehlike-
den kaçarken

Şekil 3: Yavru su samuru

Şekil 4: Su samurunun yüzme davranışı

KAYNAKLAR

- Albayrak, İ., (2000). Türkiye'deki Su Samuru (*Lutra lutra* L. 1758)'nin Yayılışına Katkıları. *Tabiat ve İnsan*. 34(1): 3-7.
- Alp, Ş., (2000). Van İli Çatak Bölgesinde Bulunan Su Samurlarının Habitatu ve Karşılaştığı Problemler. *Tabiat ve İnsan*. 34(1): 8-10.
- Bang and Dahlstrom, (1990). *Collins Guide to Animal Tracks and Signs*. ISBN 0002198819, Hong Kong: 230.
- Baran, İ., Kumlutaş, Y., Kaska, Y., and Türkozan, O. (1994) Research on the Amphibia, Reptilia, and Mamalia Species of Köyceğiz-Dalyan Special Protected Area. *Tr. J. of Zoology*. 18,203-219.
- Barlas, M., Yorulmaz, B., (2000). Su Samuru (*Lutra lutra*)'nun Muğla ve Çevresinde Yayılışı. *Tabiat ve İnsan*. 34(1): 18-23.
- Güner, A., Vural, M., Duman, H., Dönmez, A.A. and Şağban, H. (1996). The Flora of the Köyceğiz-Dalyan Specially Protected Area (Muğla- Turkey). *Tr. J. of Botany*. 20, 329-371.
- Grzimek, B., (1979). *Grzimeks Tierleben, Säugetiere 3, C. H. Beck'sche Buchdruckerei, Nördlingen*, 660pp.
- Kızıroğlu, İ., (1979). Türkiye'de Yaban Hayatı Yaşam Ortamlarının Korunması ve Ekolojik Dengenin Bozulması Nedenleri. *Tabiat ve İnsan*. 13(4): 3-8.
- Macdonald, D., Barret, P., (1993). *Collins Field Guide Mammals of Britain and Europe*. ISBN 0002197790, Great Britain: 129-130.
- Yerli, S.V. (1989). Köyceğiz Lagün Sistemi Ekonomik Balık Türleri Üzerine İncelemeler. Doktora Tezi. H.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 287s.